

СТАНОВИЩЕ

относно дисертационния труд **"Престъпления против данъчната система"** за придобиване на образователната и научна степен "доктор" в научна област 3. социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.6. право; Юридически факултет, катедра "Наказателноправни науки" - ПУ „Паисий Хилендарски”, докторска програма „Наказателно право”, с автор **Даниела Минкова Стоянова** от проф. **Лазар Груев**, дюн., ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски”

Нямам съвместни публикации или други дейности с дисертанта, не я познавам лично, а единствено чрез документите, предоставени ми в настоящата процедура, разбира се, и от представените дисертация и автореферат, предмет на това становище.

Избраната тема - *Престъпления против данъчната система* – е интересна, трудна за разработване и определено представлява предизвикателство за всеки автор, захванал се с нея. Това произтича от няколко фактора, по-важните от които са: особено важното значение на една добре функционираща данъчна система за цялостното „финансово здраве” на държавата, а оттам и за реализиране на основни политики в различни сфери на обществения живот; комплексният характер на темата, който по необходимост предпоставя комплексен анализ при изследването ѝ, при това не само на национално, а и на ниво ЕС; ясно очертаване на ролята и мястото на наказателното право сред разнообразните юридически инструменти на държавата при регулирането на тези сложни обществени отношения, при отчитане на една типична за тях характеристика, каквато е динамиката (честата промяна) в правната им регламентация и същевременно запазване на идеята за относителната стабилност на наказателноправните норми.

Даниела Стоянова разбира този комплексен характер и с това разбиране подхожда при разработването на дисертационния труд. Тя добросъвестно се позовава на основните съчинения в доктрината, посветени на тази тематика; добре познава и посочва съдебната практика по приложението на анализирания разпоредби (не само на ВКС/ВС, което е добре); „вижда” и обсъжда темата през призмата на относимото право на ЕС; прецизно и подробно коментира нормативните актове на данъчното законодателство, имащи пряко отношение към проблемите на темата на дисертацията.

Структурата на дисертационния труд е класическа, отделните глави – добре балансирани, последователността на изложението – логично съответства на избраната тема, като позволява поставената задача да се изпълни успешно. Съставите на престъпленията против данъчната система са подробно коментирани не само въз основа на законово очертаните им признаци, а и чрез съпоставителен анализ с други, сходни или близки състави от особената част на НК.

Цялостният анализ позволява на автора да формулира необходимите, според нея, предложения *de lege ferenda*, което е добър атестат за всяка научна разработка в областта на правото.

Цитиранията и позоваването на други автори са коректни. Авторефератът е в съответствие с нормативните и традиционно установени критерии за неговото съставяне.

Всичко казано дотук сочи, че националните изисквания за подготовката и защитата на дисертационен труд са изпълнени и авторът заслужава да му бъде присъдена научната и образователна степен доктор по право.

Имам и някои критични бележки и ще се радвам, ако авторът ги обсъди, защото мисля, че това е по-важното за бъдещото му развитие не само в магистратската кариера, а и в научната област.

Имам усещането, че на места изложението е прекалено многословно. Това е слабост, поначало характерна за повечето от младите автори. Така например в първата глава едва ли е необходимо толкова подробно да се коментира развитието на уредбата в исторически план, още повече, че от този период датират и не малко изследвания на други автори по коментираната тематика. На мен лично далеч по-интересно би ми било да прочета някои сравнителноправни положения, примери от други страни, което би донесло повече (най-малкото) информативен характер на изложението. В тази връзка ще отбележа също, че понякога авторът, коментирайки отделни въпроси, отделя твърде много място за общоизвестни, основни положения относно институти на наказателното право като: субект на престъплението (с. 106 и сл.); понятието и видовете документи (с. 160 и сл.); понятието и видовете давност (края на гл. III) и др. Не казвам, че те нямат място, а само, че обсъждането им трябва да е единствено през призмата на конкретната тема и проблеми на данъчните престъпления, а не изобщо и въобще.

Струва ми се, че авторът е пропуснал възможността да заеме и обоснове една по-категорична позиция по въпроса за системата на престъпленията против данъчната система в контекста на мястото им в особената част на кодекса. Става въпрос за „новата” глава седма „Престъпления против финансовата, данъчната и осигурителната системи”; раздел четвърти на глава шеста „Престъпления против паричната и кредитната система”; разпоредбата на чл. 313, ал. 2 НК. Думата ми е за това, че подобно положение е в значителна степен укоримо с оглед прецизността в систематиката на наказателния закон,

защото едва ли е необходимо да се обосновава подробно разбирането, че паричната и кредитната система са част от финансовата, както и – то е безспорно – че данъчната система също е част от финансовата система на държавата. Последното, впрочем се твърди и от авторът (с.с. 57 и 76). Следваше дисертантът по-остро да възрази и същевременно ясно да формулира предложения за промяна, която да доведе до желаната прецизност в уредбата на тази група престъпления, обединени от единния родов обект на посегателство.

Критика търпи и заглавието, а после и част от изложението в глава трета, & 1 от дисертацията – „продължено ИЛИ продължавано”. Подобна формулировка, според мен, е недопустима. Понятията „продължено” и „продължавано” са от различен порядък и не би могло да се постави така въпроса – ИЛИ. Продължено престъпление е една от формите на усложнена престъпна дейност, добре известна със своите характерни особености. Продължавано престъпление не е вид – с оглед конструкцията - усложнено престъпление, а начин на осъществяване на кое да е (различни по вида си, вкл. продължени) престъпление. След анализ на конструкцията на съставите в особената част към определен момент от развитието на законодателството, винаги можем да кажем кои (колко) са продължените престъпления, но никога кои (колко) са продължаваните, защото, нека повторя, това зависи не от конструкцията на състава, а от начина на осъществяване, и – ако са налице предпоставките на чл. 26 НК, то ще заключим, че в даден конкретен случай се касае не до еднородна реална съвкупност, а до едно – осъществено при условията на продължавана престъпна дейност – престъпление. Струва ми се, че в тази си част работата се нуждае от прецизиране, вкл. изрази като „осъществяване състав на продължавано престъпление” (с. 201).

И накрая още една бележка. Логично на пръв поглед, с оглед степента на обществената опасност, честотата на осъществяване, огромните вреди за фиска и др. Даниела Стоянова обосновава необходимостта *de lege ferenda* да бъдат завишени санкциите за някои от престъпленията против данъчната система с идеята по този начин да се оптимизира и подобри борбата с тях. Звучи, повтарям, логично. Но предлагам на автора да помисли, дали няма да е по-ефективно да се преосмислят, прецизират и – защо не – опростят част от материалните данъчни закони, да се предвидят по-гъвкави и по-бързо „приложими“ административни наказания, включително и повече, по-добре съобразени със спецификата на тези престъпни посегателства, поощрителни норми в наказателния закон. Колкото и години затвор да предвидим, това едва ли, автоматично ще реши проблема с превенцията. Струва ми се обществено оправдано стремежът на законодателя да е концентриран върху реалното (макар понякога позакъсняло) плащане на данъците и попълване на фиска, отколкото запирането на извършителя. В крайна сметка и дисертантът изповядва разбирането, че наказателното право винаги следва да е *ultima ratio*.

Ще ми се огласените критични бележки да бъдат разбрани като добронамерено предложение за размисъл, включително при евентуални бъдещи занимания на дисертанта с темата, нещо, което бих насърчил.

В ЗАКЛЮЧЕНИЕ: давам положителна оценка на представения за публична защита дисертационен труд на тема **„Престъпления против данъчната система“** и смятам, че на автора му **Даниела Минкова Стоянова** следва да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ в научна област 3. социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.6. право

19.01.2021.

проф. Лазар Груев